

praktyka. URL: <http://forumoswiatowe.pl/index.php/czasopismo/article/view/17/30> (дата звернення 22.05.2018).

4. Lindner-Cegiela G., Kompetencje nauczyciela – miniwykład, URL: [https://womgorz.edu.pl/.../kompetencje_nauczyciela\[1\].pdf](https://womgorz.edu.pl/.../kompetencje_nauczyciela[1].pdf) (дата звернення 11.07.2018).

5. Rychen D.S., Tiana F.A. Developing key competencies in education: some lessons from international and national experience. URL: <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000135038> (дата звернення 12.06.2018).

Bibliography

1. Khymynets V. Competent approach to professional development of a teacher. URL: <http://zakinppo.org.ua/2010-01-18-13-44-15/233-2010-08-25-07-10-49> (in Ukrainian)

УДК 374. (72)

Огієнко Олена Іванівна – доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри педагогіки Сумського державного педагогічного університету імені А.С.Макаренка

E-mail: el.ogienko@gmail.com

ОРГАНІЗАЦІЙНО-ЗМІСТОВІ АСПЕКТИ ФУНКЦІОНУВАННЯ СИСТЕМИ ОСВІТИ ДОРΟΣЛИХ У КАНАДІ

Анотація. *Визначено, що специфічність та відмінність системи освіти дорослих у Канаді зумовлюється історичними та національними особливостями розвитку держави, а також соціально-економічними факторами, серед яких провідне місце займає розбудова системи соціальної безпеки. Показано, що її системоутворюючим фактором є соціальні та особистісні освітні потреби громадян, суспільства, держави; доводиться, що у Канаді немає єдиної системи освіти, оскільки за Конституцією кожна провінція самостійно вирішує питання освіти, взагалі, та освіти дорослих, зокрема, з урахування культурних, історичних, економічних особливостей провінції. З'ясовано, що система освіти дорослих Канади вирізняється розробленістю законодавчо-нормативної, теоретичної і науково-методичної бази, гуманістичною спрямованістю підходів, принципів, мети освіти дорослих.*

Ключові слова: *освіта дорослих; структура; законодавство; зміст освіти; Канада.*

Ohienko Olena – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor, Professor of the Department of Pedagogics of Sumy State Pedagogical University named after A.S. Makarenko

E-mail: el.ogienko@gmail.com

ORGANIZATIONAL AND CONTENT ASPECTS OF THE FUNCTIONING OF THE ADULT EDUCATION SYSTEM IN CANADA

Summary. The author substantiates the urgency of adult education problems under modern socio-economic conditions. The article states that the specificity and distinction of the adult education system in Canada is determined by the historical and national peculiarities of the state's development, as well as socio-economic factors, among which the development of the social security system takes the lead. It is shown that its system-forming factor is the social and personal educational needs of citizens, society and state; it turns out that Canada does not have a single education system, since under the Constitution every province independently decides on the issue of education, in general, and adult education, in particular, taking into account the cultural, historical, and economic characteristics of the province; it is found that adult education system in Canada stands elaborated legal and regulatory, theoretical and methodological basis, branching organizational structure, state funding, humanistic orientation approaches, principles and goals of adult education.

Key words: adult education; structure; legislation; content; Canada.

Огиенко Елена Ивановна – доктор педагогических наук, профессор, профессор кафедры педагогики Сумского государственного педагогического университета имени А.С.Макаренко

E-mail: el.ogienko@gmail.com

ОРГАНИЗАЦИОННО-СОДЕРЖАТЕЛЬНЫЕ АСПЕКТЫ ФУНКЦИОНИРОВАНИЯ СИСТЕМЫ ОБРАЗОВАНИЯ ВЗРОСЛЫХ В КАНАДЕ

Аннотация. *Определено, что специфичность и отличие системы образования взрослых в Канаде обусловлено историческими и национальными особенностями развития государства, а также социально-экономическими факторами, среди которых ведущее место занимает развитие системы социальной безопасности. Показано, что ее системообразующим фактором являются социальные и личностные образовательные потребности граждан, общества, государства; доказывается, что в Канаде нет единой системы образования, поскольку по Конституции каждая провинция самостоятельно решает вопросы образования вообще и образования взрослых, в частности, с учетом культурных, исторических, экономических особенностей провинции. Выявлено, что система образования взрослых Канады отличается разработанностью законодательно-нормативной,*

теоретической и научно-методической базы, гуманистической направленностью подходов, принципов, целей образования взрослых.

Ключевые слова: образование взрослых; структура; законодательство; содержание образования; Канада.

Соціальні зміни, що відбуваються у світі, обумовлюють необхідність кардинального перегляду традиційних підходів до освіти як найважливішого інструменту суспільного розвитку. Освіта розглядається як первинний стратегічний фактор та ресурс розвитку цивілізації, країни, особистості, як фактор національної безпеки та порятунку людства в умовах суспільної кризи, як головна рушійна сила соціально-економічного розвитку країни. Це зумовило заміну концепції «освіти на все життя» концепцією неперервної освіти, яка сьогодні прийнята та усвідомлюється у країнах усього світу та спрямована на зріст як професійного, так й особистісного освітнього потенціалу людини впродовж життя.

Розвиток концепції неперервної освіти та необхідність її реалізації загострили у суспільстві проблему освіти дорослих, яка на Міжнародній конференції з проблем освіти дорослих у Гамбурзі в 1997 р. була названа ключем до XXI століття. Конференція у своїй декларації рекомендувала урядам усіх держав вважати освіту дорослих одним із пріоритетів державної політики. Перш за все, це зумовлено тим, що саме доросла людина є головною продуктивною силою суспільства, саме від неї залежить рівень соціально-економічного розвитку та конкурентноздатності країни. По-друге, доведено (ЮНЕСКО), що для суспільств, яке динамічно змінюється, ефективність та незворотність будь-яких соціально-економічних та політичних реформ вимагає перенавчання не менш як 25% дорослого населення.

Перехід України до інформаційно-технологічного суспільства, демократичні зміни в соціально-економічному розвитку держави, процеси інтеграції національної освіти в європейський освітній простір потребують реформування системи освіти дорослих, обґрунтування її концептуальних засад. У цьому контексті актуальним стає вивчення, аналіз та переосмислення зарубіжного досвіду. При цьому у країнах високого економічного розвитку устарювання знань йде швидше, особливо технологічних, вимагаючи, тим самим, від людини постійного набуття нових як професійних, так й соціальних знань, зумовлюючи, таким чином, розвиток системи освіти дорослих.

У більшості розвинених країн проблемі освіти дорослих приділяється належна увага: розроблені та діють закони про освіту дорослих, які фіксують правові, фінансові та організаційні гарантії та права громадян у цієї галузі освіти; організована підготовка викладачів – андрагогів тощо. У даному контексті без сумніву буде корисним вивчення

канадського досвіду створення та втілення в життя концепції освіти дорослих. На нашу думку, існуюча система освіти дорослих у Канаді є одним із вагомих чинників, що зумовлює ведучі економічні показники та стабільність даної держави. Тому вважаємо, що вивчення та аналіз концептуальних засад освіти дорослих Канади є актуальним і виправданим.

Теоретичні та практичні аспекти освіти дорослих Канади стали предметом досліджень провідних науковців розвинених країн, передусім таких, як П. Джарвис, Д. Кідд, К. Кросс, Дж. Майлс, С. Мерріам, К. Мієрс, К. Рубенсон, Г. Селмен, Дж. Хекман, та інш. На пострадянському просторі проблемі освіти дорослих присвячені дослідження Н. Борисової, С. Вершловського, В. Ісаєва, Н. Муқан, Н. Ничкало та ін., але системі освіти дорослих у Канаді приділялося не достатнього уваги.

Це зумовило вибір теми наукової статті, мета якої – обґрунтування організаційно-змістових аспектів функціонування системи освіти дорослих у Канаді. Досягнення поставленої мети передбачає розв'язання таких завдань: визначити передумови розвитку сучасної освіти дорослих у Канаді; дослідити мету, принципи та підходи ефективного її функціонування; визначити та обґрунтувати специфічні властивості канадської системи освіти дорослих.

Для вирішення окреслених завдань та досягнення мети основними методами дослідження були загальнонаукові: аналіз, синтез, порівняння та узагальнення. Також використовувалися структурно-логічний і структурно-функціональний аналіз, які уможливили визначення специфічні властивості канадської системи освіти дорослих.

Освіта дорослих являє собою важливу складову загальної системи освіти, тому мета, функції та її принципи органічно пов'язані з загальними концептуальними положеннями освіти, взагалі. Водночас, освіта дорослих діє як відносно відокремлена система неперервної освіти, яка спрямована на задоволення освітніх проблем дорослої людини, тому спирається на власні концептуальні засади [5; 10].

Визначаючи концептуальні засади освіти дорослих ми усвідомлювали, що вони зумовлюються та реалізуються у контексті загальної соціально-економічної політики, на яку значний вплив мають норми та цінності суспільства.

Соціальна політика Канади базується на соціально-демократичних ціннісних орієнтаціях та вважається однією з найгуманніших у світі. Держава надає кожному громадянину рівне право на соціальне забезпечення. Така соціальна політика є специфічною у порівнянні з європейськими країнами, її називають системою соціальної безпеки [8].

Проведений нами аналіз наукових джерел показує, що розвиток освіти дорослих у Канаді має тривалу історію, а провідною метою системи

освіти Канади, взагалі, та освіти дорослих, зокрема, є створення умов для розвитку здібностей людини та забезпечення суспільства знаннями та вміннями, які повинні слугувати його інтересам [9]. Звідси, система освіти дорослих базується на збалансованості підходів для досягнення цих, не завжди гармонізованих між собою, цілей.

Соціально-філософський, соціологічний, психолого-педагогічний аналіз проблем освіти дорослих Канади показав, що у сучасному розуміння освіта дорослих – це система, у якій системоутворюючим фактором стають соціальні та особистісні освітні потреби громадян держави [1;4;7]. У залежності від їх значимості, та можливостей задоволення формуються підсистеми освіти дорослих: формальної, неформальної та інформальної освіти. При цьому, кожна підсистема являє собою складне утворення, яке складається з ряду взаємодіючих та взаємозумовлюючих компонентів, як то: мережа освітніх та культурно-просвітницьких закладів, асоціацій та центрів, освітніх програм, органів управління тощо.

На відміну від інших розвинених країн, у Канаді немає єдиної системи освіти: за Конституцією кожна провінція самостійно вирішує питання освіти, взагалі, та освіти дорослих, зокрема, з урахування культурних, історичних, економічних особливостей провінції [4].

Наприклад, у провінції Квебек Міністерство освіти, відпочинку та спорту разом з Міністерством трудових ресурсів та соціального розвитку розробили план дій на наступні п'ять років, який стартував у 2008-2009 рр. Основними його стратегічними напрямками стало визначення чотирьох пріоритетів у розвитку системи освіти дорослих:

- підвищення рівня компетентності та грамотності дорослих у системі базової освіти дорослих;
- поліпшення доступності до освітніх програм як для зайнятих, так й безробітних дорослих;
- полегшення імміграції до квебекського суспільства через отримання робочих місць та вивчення мови;
- визнання умінь та кваліфікацій дорослих та адекватна відповідь на потреби дорослих у підвищення їх кваліфікації [2].

У провінції Нунавут стратегія освіти дорослих базується на нунавутських соціальних цінностях, принципах та підходах, які акцентують увагу в освіті дорослих на розвиток навичок через практику та дію; необхідності бути винахідливим та інноваційним у пошуку рішень; прийнятті рішень через обговорення та узгодження; неперервність освіти. Основною метою стратегії освіти дорослих є підвищення рівня грамотності населення провінції, боротьба з бідністю, соціальною маргіналізацією, а також задоволенню потреб провінції у компетентних фахівцях [6].

У провінції Манітобі відділ вищої освіти та грамотності несе відповідальність за визначення пріоритетів у системі освіти дорослих та її

фінансування. Відділ працює у тісній співпраці з школами, коледжами, університетами, іншими провінційними закладами та підтримує функціонування центрів освіти дорослих. У 2009 році у Манітобі було прийнято Закон грамотності, який спрямований на реалізації стратегії грамотності дорослих.

У провінції Британська Колумбія теж створено умови та ґрунтовна законодавча база освіти дорослих, яка охоплює Закон шкіл, Закон коледжів та інститутів, Закон про університети тощо. Наприклад, Закон шкіл передбачає надання школами освітніх програм для дорослих, а коледжі, інституту та університети повинні мати різноманітні програми щодо навчання дорослих [2].

Наші розвідки дозволили з'ясувати, що велика кількість освітніх програм для дорослих у Канаді спрямована на забезпечення двох основних напрямів в освіті дорослих: базова освіта дорослих, грамотність, мовні програми; професійна освіта дорослих - освіта для отримання робочого місця та підвищення кваліфікації [1;4;7].

Наголосимо, що серед провайдерів базової освіти дорослих і програм грамотності – школи, коледжі, центри та організації з надання таких послуг, а також приватні заклади. Наприклад, у провінції Альберта працює 83 організації освіти дорослих, що надають широкий діапазон освітніх послуг дорослим людям: курси грамотності, курси англійської мови як другої, курси підвищення кваліфікації тощо. Крім цього, покращити функціональну грамотність за допомогою волонтера-тьютора дає можливість залучення до програм грамотності дорослих. У провінції існує понад 70 таких програм. Вони надають суттєву допомогу для покращення навичок у читанні, письму, розвитку мислення тощо.

Організації освіти дорослих та Програми грамотності волонтерів-тьюторів є частиною Програми подовженої освіти Альберти, яка спрямована на досягнення трьох цілей:

- розробка стратегії, для розширення участі та освітніх можливостей аборигенам, іммігрантам ті іншим групам населення;
- покращення доступу до навчання через мобільність переходу між та у межах систем освіти;
- забезпечення можливості у місцевих громадах (включаючи аборигенів, іммігрантів та інші незначні групи населення) повернення до навчання з метою отримання роботи та самореалізації [2].

У провінції Нова Шотландія створена Новошотландська школа для навчання дорослих (NSSAL), яка є складовою відділу освіти дорослих Міністерства праці та робочої сили. Її діяльність спрямована на створення системи освіти дорослих з надання послуг з покращення грамотності, надання можливості отримати дорослій людині середню освіту. Школа працює у тісній співпраці з організаціями та навчальними закладами, які

надають повний курс середньої школи. Окрім того, школа підтримує багато мовних курсів [4].

У провінції Манітоба 44 центри освіти дорослих надають базову освіту дорослим людям. Деякі з них повністю або частково фінансуються владою, а деякі – з інших джерел фінансування.

Далі заактуалізуємо на такій організаційно-структурній особливості надання базової освіти дорослих та програм грамотності, як диверсифікація закладів. Такі освітні послуги дорослим, разом зі школами, надають освітні асоціації, громадські об'єднання, волонтерські групи грамотності та інші неурядові організацій.

В освіті для отримання робочого місця та підвищення кваліфікації акцент робиться на різноманітності провайдерів та освітніх програм, у яких промисловість та влада тісно співпрацює, як для визначення потреб бізнесу, софінансування, так й для їх оцінки. Наприклад, у провінції Квебек для набуття освіти для отримання робочого місця, а також технічної освіти існує понад 300 програм, що відповідають як потребам бізнесу та промисловості, так й освітнім потребам дорослих людей.

Міністерством освіти в Онтаріо створено окремий Сектор Фонду ініціатив, який опікується допомогою промислового сектору та узгоджує навчальні програми [2; 3].

Проведений нами аналіз літератури [1-9], дозволив визначити та розглянути провідні принципи функціонування системи освіти дорослих у Канаді, серед яких:

- принцип соціального партнерства, який передбачає конструктивну взаємодію усіх суспільних секторів: владних структур, бізнесу, неурядових організацій, освітніх закладів тощо задля задоволення їх потреб та створення умов для постійного розвитку дорослої людини. Заактуалізуємо на тому, що реалізації даного принципу сприяє фінансова політика уряду, податкові та інші стимули, які заохочують до активної участі всіх партнерів;

- потребнісно-мотиваційний принцип, який акцентує уваги на необхідності розвитку системи освіти дорослих у відповідності з потребами регіональних, культурних та економічних громад. Кожна громада повинна мати можливість пропонувати освітні програми, які відповідають потребам дорослих людей та розробляти мотиваційні механізми, що спонукають людей до навчання;

- принцип мобільності, який пов'язаний із забезпеченням визнання та мобільності професійних та особистісних компетентностей на територіях всіх провінцій Канади;

- принцип диверсифікації, який реалізується не тільки через наявність великої кількості навчальних закладів та різноманітних навчальних програм, кваліфікацій, рівнів освіти та термінів навчання,

багатоканальне фінансування та управління, а й через надання консультаційних послуг дорослих щодо можливості навчання дорослої людини, вільний доступ до інформації та змісту освітніх програм, фінансову підтримку, оцінку компетентностей тощо;

- принцип гнучкості, який вимагає гнучкості у розробки навчальних програм, у термінах, строках та формах і методах навчання дорослої людини, заохочення її до навчання та розширення доступу до освіти;

- принцип якості, що акцентує на необхідності оцінки та забезпечення якості освітніх послуг у системі освіти дорослих, передусім, якості освітніх програм та результатів навчання;

- принцип рівних можливостей, який забезпечує створення умов та національної інфраструктури задля гарантування кожному доступу до освіти, особливо аборигенам, іммігрантам, інвалідам, людям з низьким рівнем освіти.

Отже, у концептуальному плані сучасну освіту дорослих у Канаді можна визначити як гнучкий та динамічний процес адаптації людини до змін у суспільстві, включення людини через нові знання у соціально-економічну сферу діяльності з урахуванням її потреб, очікувань та подальшому прогресивному розвитку як людини, так й суспільства в цілому.

Дослідження доводить взаємозумовленість та тісний взаємозв'язок між виділеними принципами освіти дорослих, що забезпечує ефективність всієї системи освіти дорослих та зумовлює застосування таких підходів: синергетичного, що базується на системності та цілісності, самозбереженні та саморозвитку структур, які складають систему освіти дорослих; аксиологічного – забезпечує розвиток ціннісних уявлень про призначення освіти для духовного розвитку людини, для пізнання світу, себе, соціального життя; культурологічного, який за визначенням В.С. Біблера, виражає загальну форму спілкування та буття різних культур; гуманістичного, що відображає ідеали людиноцентристської освіти; андрагогічного – враховує особливості дорослої людини при організації навчального процесу.

Дослідження концептуальних засад освіти дорослих Канади дозволило зробити висновок, що її специфічність та відмінність зумовлюється історичними та національними особливостями розвитку держави, а також соціально-економічними факторами, серед яких провідне місце займає розбудова системи соціальної безпеки; розумінням освіти дорослих як одного із найважливіших чинників економічного й соціально-культурного прогресу, духовного розквіту людини та розвитку демократичного суспільства; розробленістю законодавчо-нормативною, теоретичною та науково-методичною бази, розгалуженістю організаційної

структури; державним фінансуванням; гуманістичною спрямованістю підходів, принципів, мети освіти дорослих.

Проведене дослідження не вичерпує зазначену проблему. До перспективних напрямів подальшого дослідження відносимо проблему підготовки педагогічного персоналу та соціального партнерства у системі освіти дорослих Канади.

Література

1. Baran J., Berube G., Roy R., Salmon W. *Adult education and training in Canada: key knowledge gaps*. Ottawa: HRDC, 2000. 38 p.

2. Council of Ministers of Education, Canada (CMEC). *Developing an Adult Education Policy Framework: Terminology, Typology and Best Practices: / report Council of Ministers of Education, Canada (CMEC) – Toronto: CMEC, 2005. 143 p.*

3. Council of Ministers of Education, Canada and the Canadian Commission for UNESCO. *The Development and State of the Art of Adult Learning and Education (ALE) / report Council of Ministers of Education, Canada (CMEC) for UNESCO – Toronto: CMEC, 2008. 105 p.*

4. Fenwick T., Nesbit T., Spencer B. *Contexts of adult education: canadian perspectives*. Toronto: Thompson Educational Publishing. Inc., 2006. 366 p.

5. Foley G. *Dimensions of adult learning: Adult education and training in a global era*. Oxford: Open University Press, 2004. 352 p.

6. Nunavut. *Developing an adult learning strategy for Nunavut: A discussion document*. Department of Education. Nunavut: Iqaluit, 2004.

7. Rubenson K., Desjardins R., Yoon E. *Adult Learning in Canada: A Comparative Perspective. Results from the Adult Literacy and Life Skills Survey / Rubenson, Kjell*. Retrieved January 12, 2008. URL: www.statcan.ca/english/research/89-552-MIE/89-552-MIE2007017.htm.

8. Selman G., Cooke M., Dampier P. *The Foundations of Adult Education in Canada : Second Ed*. Toronto: Thompson Publishing, 1998. 380 p.

9. Spencer B. *The Purposes of Adult Education: A Guide for Students*. Toronto: Thompson Educational, 1998. 151 p.

УДК378:374

Теренко Олена Олексіївна – кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри практики англійської мови Сумського державного педагогічного університету імені А. С. Макаренка

E-mail: eterenko@ukr.net

ЕКСТРАПОЛЯЦІЯ ПІВНІЧНОАМЕРИКАНСЬКОГО ДОСВІДУ РОЗВИТКУ ОСВІТИ ДОРΟΣЛИХ У ВІТЧИЗНЯНИЙ ОСВІТНІЙ ПРОСТІР

Анотація. Розглянуто освіту дорослих як важливий інструмент формування громадянського суспільства у США та Канаді. Здійснено компаративний аналіз концептів «активне громадянство» та